

CÂTEVA ASPECTE DIN TIMPUL „FOAMETEI CELEI MARI” (1946-1947)

IONEL-CLAUDIU DUMITRESCU

Și asupra meleagurilor românești s-a abătut în numeroase rânduri foametea ce a provocat mari suferințe locuitorilor sărmani. La războaiele purtate de puterile vecine se adăugau calamitățile naturale și efectele se cumulau. Seceta a determinat de multe ori recolte proaste și în 1584 moldovenii mâncau mohor, iar praful era adunat de vânt în troiene. Fiul lui Vasile Lupu, Ștefăniță, a primit porecla de Papură Vodă de la oamenii care mâncau „papură uscată în loc de pâine, măcinând-o uscată”¹. La 1828 oastea rusă aflată la asediul cetății Giurgiu își hrănea caii cu pâine în timp de țăranul român consuma „ciorbă” din coaja de copac măcinată peste care se presăra un pumn de mălai. Se trăia atât de rău încât consulul Franței, Hugot, putea să considere că nici un țăran nu ar rămâne dacă hotarele nu ar fi fost bine păzite de ruși². Situația se va repeta peste 118 ani și documentele extrase din fondul „Inspectoratul General al Jandarmeriei” aflat la ANIC permit surprinderea tuturor greutăților în care s-au zbatut românii abia scăpați din grozăviile celui de-al doilea război mondial.

Mai 1945 adusese sfârșitul războiului și se părea că totul merge spre bine. Situația României nu era deloc fericită. Orașele erau transformate în ruine de aviația anglo-americană, iar hoardele sovietice au trecut la jefuirea sistematică a teritoriului românesc. Păsările de curte, mai greu de prins, erau secerate cu rafale de arme automate. În timp de pace însă, agricultura se reface rapid și primăvara lui 1946 anunță un rod bogat, dar, în vară, soarele „s-a topit și a curs pe pământ”. Timp de 122 de zile la Calafat n-a căzut un strop de ploaie și puținii nori nimiceau cu grindina lor firavele recolte. Situația nu părea încă îngrijorătoare în august, țăranul așteptând să rodească porumbul despre care se spune că are nouă vieți. Când s-a constatat că nici această plantă nu

¹ Miron Costin, *Letopisețul Țării Moldovei*, ed. E. Boldan, București, 1956, p. 267.

² Hurmuzaki, *Documente privitoare la istoria românilor*, vol. 13, editate de Nerva Hodoș, București, 1913, p. 85.

poate rodi, țărani au început să se teamă de iarna apropiată. Guvernul, preocupat de câștigarea „alegerilor libere“, s-a dezinteresat de aprovizionarea populației, amăgită doar pentru obținerea de voturi cu masive transporturi de cereale. Cantitățile distribuite erau derizorii cum s-a întâmplat în județul Buzău unde s-au dat doar trei kg porumb în luna august și apoi nimic³. Locuitorii înfometați au ales singura cale de supraviețuire: plecarea după cereale în zonele excedentare.

După alegeri, orice încredere în guvern a dispărut și țărani au început să acționeze pe cont propriu. La început au fost grupuri mici, dar, la sfârșitul lui noiembrie 1946, a debutat o mare afluire spre sudul și vestul României. După un reflux de două săptămâni a pornit un al doilea val, urmat de un altul la cumpăna dintre ani. Din județul Vaslui, de exemplu, plecau zilnic grupuri de câte 150-200 de persoane și care nu țineau cont de autorități. Pe 13 decembrie un astfel de grup a reușit să se imbarce în tren cu toată opoziția subprefectului și a jandarmilor⁴. Mulți țărani căutau să obțină cereale și furaje pe căi legale. Buzoienii au plătit mari sume de bani la Camera Agricolă pentru a achiziționa frunzare, dar, cum guvernul interzisese acordarea de certificate de călătorie pe CFR, sătenii au fost siliți să sacrifice animalele ce constituiau forța motrice a plugurilor⁵.

În situația dificilă prin care trecea țara, guvernul comunist a știut să ia măsuri represive cu scopul de a țintui populația înfometată în satele înghețate unde să piară lent în așteptarea ajutoarelor. Cei care se opuneau erau priviți ca niște sabotori ce încearcă să saboteze „planul de ajutorare organizat de guvern“. Apare aici cunoscuta tactică a aruncării responsabilității pentru eșecurile regimului chiar asupra victimelor inocente. Pentru a zăgăzui valurile umane, guvernul a mobilizat întreaga jandarmerie, unități militare din punctele obligate de trecere și s-au desființat numeroase trenuri de persoane ce veneau dinspre Moldova, măsură ocolită prin folosirea mărfurilor. S-a declanșat o adevărată vânătoare împotriva celor care au ajuns în zonele excedentare și, de multe ori, situația s-a tensionat. Inspectoratul de Jandarmi Timișoara a evacuat 250 de moldoveni, dar aceștia „manifestă o vie nemulțumire și în evacuarea lor se întâmpină greutăți“⁶. Uneori se ajungea la ciocniri destul de violente cu forțele de ordine. Astfel, un tren cu 500 de înfometați a fost oprit de un detașament format din 43 de jandarmi pentru control. Disperați, oamenii au ripostat cu o ploaie de pietre și doar focurile de avertisment au asigurat retragerea forțelor de ordine. Cu o nouă locomotivă instalată în gara Suseni (Argeș), trenul a ajuns la Pitești unde a fost supus unei minuțioase percheziții, dar nu s-au confiscat decât

³ A.N.I.C., fond Inspectoratul General al Jandarmeriei, dosar 96 / 1946, f. 179.

⁴ A.N.I.C., fond Inspectoratul General al Jandarmeriei, dosar 97 / 1946, f. 252.

⁵ Ibidem., f. 209.

⁶ Ibidem., f. 456. Și celelalte inspectorate au efectuat razii (V. Ibidem., dosar 96 și 97 / 1946).

doi saci cu porumb și trei cu bumbac⁷. Alteori se reușea potolirea spiritelor prin asigurări ferme că în regiunile de baștină „s-au trimis transporturi masive de cereale”⁸.

Populația era total nemulțumită de activitatea guvernului și de lipsa planului de ajutorare. Comandantul Legiunii de Jandarmi Buzău, N. Constantinescu, remarca că populația „este din zi în zi mai îngrijorată și manifestă nemulțumiri datorită faptului că nici până-n prezent nu s-au luat măsuri și nu se văd luate vreun fel de măsuri pentru a se aduce cereale”⁹. Același ofițer observa că locuitorii nu mai văd altă soluție decât „să se unească și să ia cu forța de unde vor afla și găsi, neținând socoteală de legi și autorități”¹⁰. Dar cea mai samavolnică măsură era aceea a confiscării cerealelor sub acuzația de speculă. O femeie văduvă din comuna Fierbinți (Ilfov) și-a vândut vaca, dar grâul i-a fost confiscat de jandarmi chiar în gara satului. Disperată, lipsită de unica sursă de venit, a vrut să-și ducă copiii la prefectura nemiloasă¹¹. Consăteanul Constantin Pericle s-a chinuit cu sacii tocmai din Vlașca, dar a fost deposedat de întreaga încărcătură și, în ianuarie 1947, a decedat de inaniție¹². Câteva zile mai târziu l-a urmat Alecu Stancu¹³.

Cei rămași în sate o duceau foarte greu, trupurile sleite de foame trebuind să facă față și gerului năpraznic. Ajutoarele permise de la guvern erau derizorii. Se distribuiau rar câte 1000 kg de cereale la o comună cu peste 1000-1500 de familii când necesarul ar fi fost de cel puțin 10 tone. Singura soluție practică era găsirea de înlocuitori pentru alimente, dar aceștia doar amăgeau foamea. În localitatea Băsceni (Buzău) o familie a trecut la consumarea unor bulgări de pământ amestecați cu sare. Se serveau când căpătau tăria pâinii și apoi se umplea stomacul cu multă apă, dar sănătatea era grav afectată¹⁴. În același județ dar în Calvini se prepara mămăligă din coajă de fag¹⁵. Borhotul de prune constituia o adevărată delicatessă și doar cei avuți au putut dispune de cantități mai mari pentru a rezista până spre primăvară¹⁶. Sosirea primăverii a îmbogățit meniul cu urzici, planta posturilor și a asediilor, preparate sub formă de salată, dar fără ulei, și consumate fără pâine¹⁷. Casele și curțile au fost golite

⁷ *Ibidem.*, f. 607 și 608.

⁸ *Ibidem.*, f. 11.

⁹ *Ibidem.*, dosar 96 / 1946, f. 26.

¹⁰ *Ibidem.*, f. 26.

¹¹ *Ibidem.*, f. 132.

¹² *Ibidem.*, f. 132.

¹³ *Ibidem.*, f. 132. Creșterea prețului la cereale a determinat vinderea pământului și a caselor doar pentru a asigura supraviețuirea. Cum accesul la calea ferată era blocat, nici cei cu bani nu se puteau descurca, căile ilegale având tot un deznodământ nefericit (*Ibidem.*, f. 180). Rezultatele secetei, îndeosebi slăbirea potențialului economic al țăranilor, au favorizat colectivizarea.

¹⁴ *Ibidem.*, f. 207.

¹⁵ *Ibidem.*, f. 208.

¹⁶ *Ibidem.*, f. 208. Borhotul era folosit în alimentație doar în timpul posturilor religioase, dar împreună cu alte alimente.

¹⁷ *Ibidem.*, dosar 37 / 1947, f. 324.

de tot ceea ce se putea vinde și lungi convoaie de căruțe încărcate treceau spre Oltenia¹⁸. Țăranii n-au putut înțelege politica guvernului comunist și își exprimau fâșiș nemulțumirea: „am vândut pentru un sac sau doi de porumb ultimele țoale sau zdrențe din casă pentru a salva familia de foame și după ce cu mare chin și mizerie am ajuns aproape de casă ni se confiscă fără a se ține cont de suferințele și greutățile întâmpinate până am ajuns aici cu acest porumb”¹⁹. Guvernul însă demonstra capacitatea sa represivă, specifică regimurilor totalitare, și deplina lipsă de umanitate încercând să facă din stat și din partid singurii protectori capabili să hrănească întreg poporul.

Din cauza foamei, familii întregi s-au debilitat și, treptat, au intrat în agonie. Numai în comuna Gura Teghii (Buzău) se aflau pe patul de moarte șase familii cu 33 de membri, iar la Păltineni alți șase se aflau în aceeași situație. Aici muriseră deja trei oameni în ianuarie 1947²⁰. După o statistică întocmită de jandarmi, doar în Buzău până la 8 ianuarie 1947 au murit 400 de persoane și se estimau creșteri datorate gerului²¹. Cum în Moldova, de exemplu, peste 87% din locuitori sufereau de foame²², numărul deceselor a sporit. O cifră exactă nu poate fi avansată deoarece pe certificate au fost trecute alte cauze, mușamalizându-se astfel neputința guvernului. Bolile au profitat de pe urma slăbirii organismului și au completat efectele foametei. În comunele Salcia și Sângeru (Prahova) au apărut numeroase cazuri de febră tifoidă datorate consumului de borhot de prune²³. În zona montană a județului Cluj, în unele sate, 80% din populație suferea de râie și, datorită lipsei săpunului, păduchii s-au înmulțit favorizând apariția tifosului exantematic²⁴.

Nici în armată situația nu era mai bună. Echipamentul era învechit și rupt, hainele groase lipseau și paraziții profitau de mizeria ce domnea în cazărmi. Alimentele erau puține și ostașii veniți în permisie povesteau că s-au înregistrat numeroase decese, mulți s-au îmbolnăvit de tuberculoză sau au devenit adevărate schelete ambulante, incapabile să îndeplinească misiunea de a apăra țara²⁵. Numai în Compania C.F.R. Fetești au murit câțiva soldați²⁶. Se trimiteau scrisori disperate către părinți, dar aceștia nu puteau decât să plângă cu lacrimi fierbinți în satele unde îi țintuia regimul comunist. Mulți soldați preferau să dezerteze și se întorceau după câteva luni, în cel mai fericit caz²⁷. Practic regimul dorea ca populația să piardă încrederea în armata regală și să

¹⁸ *Ibidem.*, dosar 96 / 1946, f. 179.

¹⁹ *Ibidem.*, f. 209.

²⁰ *Ibidem.*, f. 263.

²¹ *Ibidem.*, nota informativă nr. 441 din 26 ianuarie 1947.

²² A.N.I.C., fond Direcția Administrației de Stat, dosar 92 / 1947, f. 207.

²³ A.N.I.C., fond Inspectoratul General al Jandarmeriei, dos. 96 / 1946, f. 75.

²⁴ *Ibidem.*, dosar 38 / 1947, nota informativă nr. 456 din 23 aprilie 1947.

²⁵ *Ibidem.*, dosar 37 / 1947, f. 206.

²⁶ *Ibidem.*, dosar 96 / 1946, f. 187.

²⁷ *Îndrumător în Arhivele Statului Argeș, București, 1984, p. 117.*

admire unitățile de „panduri“, bine hrănite și echipate.

Populația orașelor o ducea mai bine în comparație cu lumea satului, regimul comunist dorind să submineze pătura țărănească care se opusese cu îndârjire colectivizării în Rusia. Muncitorii primeau zilnic 300g (din decembrie 1946 doar 250g) la care se adăuga un supliment de 375g²⁸. Funcționarii și membrii familiilor de muncitori primeau doar 250g pâine. Lipsa produselor de pe piață a provocat un puternic val inflaționist ceea ce silea pe salariați să se mulțumească cu rațiile infime. Maiorul Mircea Dumitrescu, comandantul Legiunii de Jandarmi Năsăud, a consemnat prețurile din aprilie-mai 1947 de pe piața din Bistrița cu mențiunea că cei săraci nu mănâncă câte două-trei zile. Astfel, 1 kg de mălai costă 200.000 lei, o găină „doar“ 500.000, oul se ridică la 20.000, litrul de lapte la 40.000 și brânza la 300.000. Leafa unui funcționar pe o jumătate de an permitea cumpărarea unei litre (16-18 kg) de grâu care costa două milioane și se consuma într-o săptămână. Pensia unei văduve de război era echivalentă cu două ouă și jumătate²⁹. În multe întreprinderi, din cauza hranei insuficiente, lucrătorii „nu pot munci fiind slăbiți de puteri“³⁰.

Autoritățile au primit ordin de la București să liniștească populația deoarece guvernul depune toate eforturile pentru „a îmbunătăți situația tuturor cetățenilor din regiunile unde se simte lipsa de cereale“³¹. Planul comunist era anacronic și consta din colectări forțate de cereale din regiunile ocolite de secetă. Rechizițiile s-au făcut astfel încât populația din aceste regiuni a ajuns muritoare de foame, situație care a provocat revolte locale. În ziua de 17 aprilie 1947, locuitorii sărmani din comuna Iedu (Mureș) au mers la primărie și au cerut cerealele colectate, autoritățile fiind silite să cedeze³². Și pe raza județului Cluj au fost semnalate mișcări împotriva colectărilor deoarece „populația săracă locală nu-și are asigurată cota de cereale necesară până la noua recoltă“³³. Jandarmii interveneau, în multe cazuri, cu brutalitate împotriva celor care încălcau hotărârile guvernului. Secretarul P.C.R. Pop Ioan și Rusu Samoilă, președinte al organizației Frontului Plugarilor, în fruntea sătenilor din Frata (Cluj) au împiedicat trei camioane să încarce grâu. Adunarea a fost împrăștiată cu forța și mai mulți săteni au fost arestați sub acuzația de coalizare

²⁸ A.N.I.C., fond Inspectoratul General al Jandarmeriei, dosar 96 / 1946, f. 20 / 21.

²⁹ *Ibidem.*, dosar 37 / 1947, f. 334 și dosar 38 / 1947, f. 119 și 138 și 14.

³⁰ *Ibidem.*, dosar 38 / 1947, f. 11.

³¹ *Ibidem.*, dosar 37 / 1947, f. 23. Centralizarea excesivă, specifică regimurilor totalitare, a dus la stricarea a mari cantități de cereale uitate prin gări (A.N.I.C., fond Direcția Administrației de Stat, dosar 103 / 1947, f. 145).

³² A.N.I.C., fond Inspectoratul General al Jandarmeriei, dosar 37 / 1947, f. 324.

³³ *Ibidem.*, f. 8. În februarie 1947, 60% din populația județului Ilfov era muritoare de foame, dar prin forță se mai obțineau cereale, doar în comuna Cioflinceni s-au colectat 714 kg grâu și 682 kg porumb (A.N.I.C., fond Direcția Administrației de Stat, dosar 103 / 1947, f. 83).

cu reacționarii³⁴. Cu ajutorul jandarmilor s-au luat și semințele necesare pentru lucrările de primăvară³⁵.

Populația era nemulțumită și de atitudinea Rusiei sovietice față de situația disperată în care se zbătea poporul român. Chiar muncitorii, considerați aliați ai comuniștilor, spuneau că „numai Prutul ne desparte de U.R.S.S. și văd cum mor zilnic moldoveni și tot nu ne trimit alimente, acestea trebuiesc să sosească de peste țări și mări, deși cu ei (americani) nu suntem în raporturi bune politice”³⁶. Cei care gândeau astfel aveau o soartă tristă, putrezind în închisori sau lagăre sub acuzația de colaborare cu reacționarii.

Materialul de față și-a propus să prezinte doar câteva aspecte din timpul foametei. Pe măsura lărgirii bazei documentare se vor desprinde noi concluzii ce vor fi prezentate într-o viitoare lucrare.

---

³⁴ A.N.I.C., fond Inspectoratul General al Jandarmeriei, dosar 37 / 1947, f. 8. În unele gări, mase de oameni reușeau să forțeze barajele forțelor de ordine și să captureze pâinea cea de toate zilele (A.N.I.C., fond Direcția Administrației de Stat, dosar 103 / 1947, f. 74 / 75).

³⁵ A.N.I.C., fond Inspectoratul General al Jandarmeriei, dosar 37 / 1947, f. 113.

³⁶ *Ibidem.*, f. 197.